

Sygn. akt IX Ca 498/22

POSTANOWIENIE

Dnia 15 lutego 2023 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodnicząca:	Sędzia Bożena Charukiewicz
-----------------	----------------------------

Protokolant: st.sekr. sądowy Marta Borowska,

po rozpoznaniu w dniu 8 lutego 2023 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy ze skargi Prokuratora Prokuratury Rejonowej O. – P. w O. o wznowienie postępowania w sprawie z wniosku A. B. z udziałem B. D. i D. D.

o uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu spadku i o stwierdzenie nabycia spadku po W. D., zakończonej prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Olsztynie z 17 grudnia 2014r., sygn. akt I Ns 1123/14,

z udziałem Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w O.,

na skutek apelacji Prokuratora i uczestnika Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w O. od postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 16 marca 2022 r., sygn. akt I Ns 763/21,

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w punktach 1, 2 i 3 w ten sposób, że nadać mu brzmienie: „zmienić postanowienie Sądu Rejonowego w Olsztynie z 17 grudnia 2014r. w sprawie I Ns 1123/14 w ten sposób, że oddalić wnioski wnioskodawczyni A. B. oraz uczestników B. D. i D. D. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych oświadczeń o przyjęciu spadku po W. D. wprost oraz o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza i odrzucić wnioski o stwierdzenie nabycia spadku po W. D.;”;

II. stwierdzić, że skarżący oraz uczestnicy koszty postępowania apelacyjnego ponoszą każdy w zakresie związanym ze swoim udziałem w sprawie.

Bożena Charukiewicz

Sygnatura akt IX Ca 498/22

UZASADNIENIE

Prokurator Prokuratury Rejonowej O. – P. w O. wniósł skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Olsztynie z 17 grudnia 2014r. w sprawie I Ns 1123/14 z wniosku

A. B. z udziałem B. D. i T. D. o uchylenie się od skutków prawnych złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku oraz o stwierdzenie nabycia spadku po W. D. zmarłym 19 września 2009r.

W uzasadnieniu wskazał, że zaskarża powyższe postanowienie w całości wobec wykrycia w obrocie prawnym dwóch tytułów dziedziczenia, tj. przedmiotowego postanowienia oraz zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia, sporządzonego dnia 29 października 2009r. przez notariusza I. Ś.. Ponadto przyczyną wniesienia skargi był także fakt zaniechania wezwania do udziału w sprawie w charakterze uczestnika Skarbu Państwa reprezentowanego przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w O., mimo tego, iż podmiot ten był zainteresowany wynikiem postępowania i nie mógł w związku z tym dowieść, iż uczestnicy uchybili terminowi do skutecznego uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu spadku wprost. Skarżący wniósł wznowienie postępowania, zawiadomienie Urzędu Skarbowego i uchylenie postanowienia z 17 grudnia 2014r. w całości i oddalenie wniosku.

Skarb – Państwa - Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. poparł w całości zarzuty i wnioski Prokuratora.

Uczestnicy A. B., B. D. i D. D. wnieśli o oddalenie skargi, ewentualnie przy wznowieniu postępowania o zmianę postanowienia z 17 grudnia 2014r. poprzez jego uzupełnienie o rozstrzygnięcie uchylające zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia z 29 października 2009 r.

W uzasadnieniu podnieśli, że udział Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego nie był konieczny, ponieważ uczestnicy przedstawili niekwestionowane dowody z dokumentów urzędowych - zaświadczeń Urzędu Skarbowego w O. o niezaleganiu spadkodawcy W. D. w podatkach w latach 2006 do 7 grudnia 2010r. Wskazali, że na dzień składania oświadczenia o przyjęciu spadku wprost pozostawali w uzasadnionym przekonaniu o braku zaległości podatkowych spadkodawcy, a przekonanie to wynikało z zaświadczeń wystawianych przez Urząd Skarbowy. Dopiero w dniu 23 stycznia 2014r. została wydana decyzja administracyjna Urzędu Skarbowego w O. o zaległościach podatkowych W. D. za okres I – XII 2008, a następnie decyzja o zobowiązaniach z tytułu podatku VAT z I – IV 2009r. Uczestnicy uchylili się od skutków prawnych oświadczenia woli o przyjęciu spadku w dniu 21 października 2014r., a więc z zachowaniem rocznego terminu określonego w art. 88 § 2 Kodeksu cywilnego.

Postanowieniem z dnia 28 kwietnia 2021r. w sprawie o sygn. I Ns 565/20 Sąd Rejonowy w Olsztynie uchylił akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony 29 października 2009r. przez notariusza I. Ś., Rep. (...) Jednocześnie oddalił skargę o wznowienie postępowania.

Na skutek apelacji Prokuratora Prokuratury Rejonowej O. – P. w O. oraz Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w O. Sąd Okręgowy w Olsztynie postanowieniem z 19 października 2021r. w sprawie IX Ca 733/21 uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Olsztynie.

Postanowieniem z 16 marca 2022 r. w sprawie I Ns 763/21 Sąd Rejonowy w Olsztynie zatwierdził uchylenie się przez A. B., B. D. i D. D. od skutków prawnych oświadczenia z dnia 29 października 2009r. o przyjęciu wprost spadku po W. D. zmarłym 19 września 2009r. w O.; uchylił akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony 29 października 2009r. przez notariusza I. R.. A nr (...); oddalił w pozostałym zakresie skargę o wznowienie.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 29 października 2009r. B. D., D. D. i A. D. złożyli przed notariuszem I. Ś. oświadczenie o przyjęciu spadku wprost po spadkodawcy W. D., zmarłym 19 września 2009 r. w O. i w tym samym dniu notariusz sporządził akt poświadczenia dziedziczenia, w którym stwierdzono, że spadkobiercy ci nabyli spadek po 1/3 części każdy z nich.

W okresie od 9 czerwca 2006r. do 13 marca 2008r. Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. wystawił pięć zaświadczeń o niezaleganiu w podatkach podatnika W. D..

Decyzją z 18 listopada 2010r., US(...) Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. zabezpieczył na majątku spółki Hurtownia (...) s.c. B. D., A. D., D. D. przewidywane zobowiązania podatkowe z tytułu podatku od towarów i usług w okresie od stycznia do października 2008r. w przybliżonej łącznej kwocie 1.134.894 zł oraz przewidywane odsetki od

przybliżonych zaległości liczone od terminów płatności zobowiązań za poszczególne miesiące, które na dzień wydania decyzji wynosiły 273.115 zł. Łącznie przybliżona kwota zaległości podatkowych określona została na 1.291.893 zł.

Jak ustalił Sąd Rejonowy w dniu 7 grudnia 2010r. Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. wystawił zaświadczenie, w którym stwierdził, że na dzień 7 grudnia 2010r. nie ujawniono zaległości podatkowych podatnika - Hurtowni (...) s.c. B. D., A. D., D. D..

Od decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego w O. z dnia 18 listopada 2010r. nr US(...) odwołał się podatnik, skutkiem czego sprawa przekazana została organowi nadrzędnemu. Po jej rozpatrzeniu dnia 11 marca 2011r. Dyrektor Izby Skarbowej w O. wydał decyzję nr (...), którą utrzymał w mocy decyzję organu pierwszej instancji.

Decyzją z dnia 23 stycznia 2014r. nr (...) Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. określił zobowiązanie podatkowe w podatku od towarów i usług z tytułu działalności gospodarczej prowadzonej przez spadkodawcę W. D. za styczeń – grudzień 2008r.

Nadto ustalił solidarną odpowiedzialność A. B. za zaległości podatkowe spadkodawcy W. D. za styczeń – grudzień 2008r.

Na skutek odwołania wniesionego przez pełnomocnika podatnika w dniu 4 lutego 2014r. akta przekazane zostały Dyrektorowi Izby Skarbowej w O., który decyzją z 18 czerwca 2014r., nr (...) (...) - (...), utrzymał w mocy decyzję organu I instancji.

Jak ustalił Sąd Rejonowy uczestnicy podnieśli zarzuty co do przedawnienia zaległości podatkowych. Nie zostały one jednak uwzględnione przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w O., który postanowieniem z 2 października 2014r., (...) uznał je za niezasadne.

Sąd Rejonowy uznał, że skarga zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

W ocenie Sądu pierwszej instancji nie budziło wątpliwości, że spadkobiercy w sposób należyty wykazali, iż przyjmując spadek wprost, przed notariuszem I. Ś. w dniu 29 października 2009r. działali pod wpływem błędu.

Sąd Rejonowy podzielił pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 listopada 2017 r. (IV CSK 28/17). Sąd Rejonowy stwierdził, że z zaświadczeń wystawianych przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w O. w sposób niebudzący wątpliwości wynikało, że w okresie od 9 czerwca 2006r. do 13 marca 2008r. W. D., jako podatnik podatku od towarów i usług, nie zalegał w regulowaniu należności z tego tytułu. Nie budziło w ocenie Sądu Rejonowego wątpliwości, że w dniu 29 października 2009r., a zatem w dacie złożenia przez B. D., D. D. i A. D. oświadczeń o przyjęciu spadku wprost, pozostawali oni w uzasadnionym przekonaniu co do tego, że wszelkie zobowiązania podatkowe W. D. zostały uregulowane i spadkodawca nie był dłużnikiem podatkowym. Zdaniem Sądu pierwszej instancji przekonanie spadkobierców wynikało z treści wydanych im przez Urząd Skarbowy w O. dokumentów urzędowych.

Sąd Rejonowy wskazał, że bezsprzecznie decyzją z 18 listopada 2010r. nr US(...) Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. dokonał zabezpieczenia na majątku spółki Hurtownia (...) s.c. B. D., A. D., D. D. przewidywanych zobowiązań podatkowych z tytułu podatku od towarów i usług w okresie od stycznia do października 2008r., powiększonych o przewidywane odsetki, w łącznej wysokości 1.291.893 zł. Sąd meriti także zauważył, że 7 grudnia 2010r. ten sam organ wystawił zaświadczenie, w którym stwierdził, że na dzień jego wystawiania nie ujawniono zaległości podatkowych wskazanego podatnika. Powyższa okoliczność, niezależnie od treści decyzji z 18 listopada 2010r., dawała spadkobiercom, zdaniem Sądu Rejonowego, wszelkie podstawy ku temu, aby pozostawać w uzasadnionym przeświadczeniu co do nieistnienia zobowiązań podatkowych spadkodawcy.

Wprawdzie decyzją z 11 marca 2011r., nr (...) - (...), Dyrektor Izby Skarbowej w O. utrzymał w mocy decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego w O. z 18 listopada 2010r., to jednak zdaniem Sądu pierwszej instancji treść wskazanej decyzji mogła wyłączać nastroje wątpliwości, co do rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Interpretacja przepisów w zakresie pozostawania przez spadkobiercę pod wpływem błędu co do

stanu masy spadkowej winna bowiem podlegać interpretacji liberalnej (rozszerzającej), co w ocenie Sądu Rejonowego znajduje odzwierciedlenie w dążeniu do zachowania w stopniu możliwym do osiągnięcia priorytetowych wartości w postaci sprawiedliwości społecznej.

Sąd Rejonowy uznał, że przyjmując wprost w dniu 29 października 2009r. spadek po W. D. spadkobiercy działali pod wpływem błędu. W świetle zasad doświadczenia życiowego słusznym zdaniem Sądu było stwierdzenie, że gdyby we wskazanej dacie spadkodawcy mieli jakiegokolwiek wątpliwości co do jego zadłużenia wobec organu podatkowego, nie złożyliby oświadczeń o przyjęciu spadku wprost, świadomie narażając się na negatywne konsekwencji takiej decyzji.

Sąd Rejonowy podzielił stanowisko spadkobierców, że w przekonaniu co do istnienia i wysokości zaległości podatkowych spadkodawcy W. D. pozostawali dopiero od stycznia 2014r., kiedy to decyzją z 23 stycznia 2014r. Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. określił zobowiązanie podatkowe w podatku od towarów i usług z tytułu działalności gospodarczej prowadzonej przez spadkodawcę W. D. za 2008r., jak również ustalił solidarną odpowiedzialność z tego tytułu A. B.. W ocenie Sądu Rejonowego datę powyższej decyzji należy traktować jako początkowy termin do rocznego terminu określonego w art. 88 § 2 Kodeksu cywilnego.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji okolicznością przemawiającą za słuszością przyjęcia, że spadkodawcy posiadali wiedzę w zakresie istnienia zaległości podatkowej spadkodawcy jest ponadto fakt, iż choć podnieśli zarzuty co do przedawnienia zaległości z tego tytułu, to nie zostały one przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w O. uwzględnione, czemu dał wyraz postanowieniem z 2 października 2014r., (...)

Sąd Rejonowy stwierdził, że najwcześniej od stycznia 2014r. spadkobiercy świadomi byli istnienia i wysokości istniejącej zaległości podatkowej.

Sąd Rejonowy uznał, że skoro oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkodawcy złożyli na posiedzeniu w dniu 17 grudnia 2014r. w toku postępowania w sprawie o sygn. I Ns 1123/14, to zachowali ustawowy termin do złożenia oświadczeń o uchyleniu się od skutków prawnych w/w oświadczeń woli, określony w art. 88 § 2 k.c.

Sąd pierwszej instancji zauważył, że w postanowieniu z 17 grudnia 2014r. w sprawie o sygn. I Ns 1123/14 w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po W. D. nie zawarto postanowienia zatwierdzającego uchylenie się przez jego spadkobierców od skutków prawnych złożonych przez nich oświadczeń o przyjęciu spadku wprost, choć zgodnie z art. 1019 § 3 k.c. Sąd winien takiej czynności dokonać. Dlatego Sąd Rejonowy zatwierdził uchylenie się przez A. B., B. D. i D. D. od skutków prawnych oświadczenia z dnia 29 października 2009r. o przyjęciu wprost spadku po W. D. zmarłym 19 września 2009r. w O..

Sąd Rejonowy, mając na względzie fakt, że w odniesieniu do tego samego spadku, co do którego w dniu 29 października 2009r. notariusz I. Ś. sporządziła akt poświadczenia dziedziczenia, w dniu 17 grudnia 2014r. w sprawie o sygn. I Ns 1123/14, wydane zostało postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, na podstawie art. 669¹ § 1 k.p.c., uchylił akt poświadczenia dziedziczenia. W pozostałym zaś zakresie, na podstawie art. 412 § 2 k.p.c., skargę o wznowienie postępowania Sąd Rejonowy oddalił jako nieuzasadnioną.

Apelacje od postanowienia Sądu Rejonowego wnieśli Prokurator Prokuratury Rejonowej O.-P. w O. oraz Skarb Państwa - Naczelnik Urzędu Skarbowego w O..

Prokurator zaskarżył postanowienie w całości. W apelacji zarzucił:

1. błąd w ustaleniach faktycznych stanowiących podstawę orzeczenia, polegający na przyjęciu, iż spadkobiercy w sposób należyty wykazali, że przyjmując spadek wprost przed notariuszem I. Ś. w dniu 29 października 2009 r. działali pod wpływem błędu, a ponadto zachowali ustawowy roczny termin do złożenia oświadczeń o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczeń woli o przyjęciu spadku wprost, podczas gdy zebranego w sprawie materiału dowodowego, zwłaszcza z akt sprawy Sądu Rejonowego w Olsztynie sygn. X Ns 703/18 i dowodów wyszczególnionych w pkt 5 skargi o wznowienie, w tym zeznań uczestniczki B. D. bezspornie wynika, że nie było podstaw do zastosowania w niniejszej

sprawie przepisów o wadach oświadczeń woli w rozumieniu przepisów art. 84 k.c. i art. 88 k.c. w zw. z art. 1019§3 k.c. skutkujących uznaniem, że spadkobiercy W. D. w sposób skuteczny uchylił się od skutków swoich oświadczeń złożonych w akcie poświadczenia dziedziczenia;

2. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego, która mogła mieć wpływ na wynik sprawy, wskutek naruszenia przepisu art. 233§1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej i kolidującej ze wskazaniami wiedzy i doświadczenia życiowego oceny materiału dowodowego, co skutkowało przyjęciem, że spadkobiercy, działając pod wpływem istotnego błędu złożyli przed notariuszem oświadczenia w dniu 29 października 2009r. o przyjęciu spadku wprost, a wykryli swój błąd najwcześniej w styczniu 2014 roku, podczas gdy wszechstronnie rozważony materiał dowodowy, zwłaszcza zgromadzony w sprawie o sygn. X Ns 703/18, w tym właściwa ocena zeznań uczestniczki B. D., w powiązaniu z utrwalonym w doktrynie i orzecznictwie stanowiskiem prowadzi do wniosku, że oświadczenia woli złożone przed notariuszem nie były dotknięte kwalifikowanym (istotnym) błędem, a uprawnienie spadkobierców do uchylenia się od skutków prawnych kwestionowanych oświadczeń wygasło z upływem roku od dnia 22 listopada 2010r. tj. od chwili doręczenia Hurtowni (...) s.c. decyzji zabezpieczającej na majątku spółki cywilnej z dnia 18 listopada 2010 roku;

3. naruszenie przepisu art. 386§6 k.p.c. w zw. z art. 13 §2 k.p.c. , które mogło mieć istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia poprzez nienależyte uwzględnienie oceny prawnej wyrażonej w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 19 października 2021r., sygn. akt IX Ca 733/21 w zakresie decyzji wydawanych w toku postępowania podatkowego oraz charakteru zaświadczeń wydawanych przez Urząd Skarbowy w O., jak też w zakresie oceny i analizy materiału dowodowego zawartego w sprawie o sygn. X Ns 703/18 (IX Ca 1838/19) i stanowisk wyrażonych w niej przez Sądy I i II instancji, mimo, iż Sąd I instancji był nią związany.

Wskazując na powyższe zarzuty, w oparciu o art. 386 §1 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c. wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez uwzględnienie skargi w całości i oddalenie wniosku A. B. w całości.

Skarb Państwa - Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. zaskarżył postanowienie w całości. W apelacji zarzucił naruszenie przepisów art. 231, 232 i 233 § 1 k.p.c., tj.:

1) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na przyjęciu, że spadkobiercy przyjmując spadek wprost przed notariuszem w dniu 29 października 2009 r. działali pod wpływem błędu i że zachowali ustawowy roczny termin do złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczeń woli o przyjęciu spadku wprost, podczas gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że nie było podstaw do zastosowania w tej sprawie przepisów o wadach oświadczeń woli (wynikających z przepisów art. 84 k.c. i 88 k.c.) skutkujących uznaniem, że spadkobiercy W. D. w sposób skuteczny i zachowując termin zawity uchylił się od skutków swoich oświadczeń złożonych przed notariuszem w akcie poświadczenia dziedziczenia;

2) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego, która mogła mieć wpływ na wynik postępowania poprzez dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego, sprzecznej z zasadami wiedzy i doświadczenia życiowego, co skutkowało przyjęciem, że spadkobiercy działając pod wpływem istotnego błędu złożyli w dniu 29 października 2009 r. przed notariuszem oświadczenie o przyjęciu spadku wprost, a wykryli swój błąd najwcześniej w styczniu 2014 r., podczas gdy wszechstronnie rozważony materiał dowodowy w porównaniu z utrwalonymi w doktrynie i orzecznictwie stanowiskami, a także ustaleniami Sądów w niniejszej sprawie i wyrażonymi w postanowieniu Sądu Rejonowego w Olsztynie z 17.10.2019 r., sygn. akt X Ns 703/18 oraz Sądu Okręgowego w Olsztynie z 21.08.2020 r., sygn. akt IX Ca 1838/19, a także postanowieniu Sądu Okręgowego w Olsztynie z 19.10.2021 r., sygn. akt IX Ca 733/21, jednoznacznie wskazuje, że oświadczenia woli nie były dotknięte istotnymi błędami, a uprawnienie spadkobierców od uchylenia się od skutków prawnych kwestionowanych oświadczeń wygasło ostatecznie z upływem roku od dnia 22.11.2010 r., tj. od dnia doręczenia decyzji zabezpieczającej na majątku spółki cywilnej z 18.11.2010 r., której spadkodawca był współnikiem.

Wskazując na powyższe zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez uwzględnienie skargi Prokuratora Prokuratury Rejonowej O. - P. o wznowienie postępowania oraz uchylenie zaskarżonego postanowienia

Sądu Rejonowego w Olsztynie z 17 grudnia 2014 r. sygn. akt I Ns 1123/14 i utrzymanie w mocy sposobu dziedziczenia określonego w pierwotnym dokumencie - akcie poświadczenia dziedziczenia z 29 października 2009r., Rep. (...), oddalenie wniosku o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu spadku wprost, oddalenie wniosku o stwierdzenie nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Ewentualnie wniósł o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Olsztynie.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczyni A. B. oraz uczestnicy B. D. i D. D. wnieśli o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od skarżących na rzecz wnioskodawczyni i uczestników kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty według norm prawem przepisanych za obie instancje.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje są zasadne.

Sąd Okręgowy podziela wszystkie zarzuty naruszenia prawa materialnego i procesowego podniesione w apelacjach przez skarżących.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że uzasadnienie postanowienia Sądu pierwszej instancji nie spełnia wszystkich wymogów przewidzianych w art. 327¹ k.p.c., jednak jego braki nie uniemożliwiają ostatecznie dokonania kontroli instancyjnej zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia.

Analizując najdalej idące wnioski apelacji uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania Sąd Okręgowy uznał, że są one niezasadne.

Przepis art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wymienia w sposób enumeratywny sytuacje, w których sąd uchyla zaskarżone orzeczenie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. Dzieje się tak jedynie w razie stwierdzenia nieważności postępowania, w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo wtedy, gdy wydanie orzeczenia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Żadna z tych sytuacji nie zachodzi w rozpoznawanej sprawie.

Niezależnie od braku podstaw do uchylenia zaskarżonego postanowienia wskazać należy, że zachodzą podstawy do jego zmiany wobec zasadności podniesionych w apelacji zarzutów.

Podkreślić należy, że sprawa niniejsza została wywołana skargą Prokuratora o wznowienie postępowania w sprawie I Ns 1123/14 Sądu Rejonowego w Olsztynie, gdzie Sąd ten wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po W. D.. W pisemnych motywach Sądu Rejonowego brak jest jakichkolwiek rozważań, na podstawie jakich przesłanki Sąd pierwszej instancji uznał, że skarga o wznowienie jest częściowo zasadna. W związku z tym, że Sąd drugiej instancji zobowiązany jest do rozpoznania sprawy, a nie tylko rozważenia zarzutów podniesionych w apelacji, Sąd Okręgowy dokonał analizy przesłanek wznowienia postępowania w niniejszej sprawie.

Prokurator w złożonej skardze powołał się na dwie przesłanki wznowienia postępowania: wykrycie dwóch tytułów dziedziczenia po W. D. oraz zaniechanie wezwania do udziału w sprawie I Ns 1123/14, której dotyczy niniejsza skarga, w charakterze uczestnika Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego. W ocenie Sądu Okręgowego obie podstawy występują w niniejszej sprawie, stanowiąc podstawę do wznowienia postępowania, z tym że nie skutkują one, jak wskazał Prokurator w skardze, nieważnością postępowania.

Gdyby istota sprawy odnosiła się wyłącznie do występowania w obrocie aktu poświadczenia dziedziczenia oraz postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, to wystarczającą podstawą naprawienia takiej sytuacji byłby przepis art. 669¹ k.p.c., umożliwiający uchylenie przez sąd spadku aktu poświadczenia dziedziczenia.

Jednak w niniejszej sprawie występuje przede wszystkim przesłanka wznowienia postępowania uregulowana w art. 524 § 2 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania zakończonego

prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jego prawa. W takim wypadku stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania. Z tym że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania (tak uchwała Sądu Najwyższego (7) z 20.04.2010 r., III CZP 112/09).

Orzeczenie Sądu Rejonowego w sprawie I Ns 1123/14 niewątpliwie naruszało interes Skarbu Państwa, ograniczając odpowiedzialność spadkobierców za długi spadkowe do wysokości stanu czynnego spadku. W sprawie I Ns 1123/14 spadkobiercy W. D. złożyli zaświadczenia o niezaleganiu w podatkach i decyzje z 2014r. Niezawiadomienie Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego, pomimo wiedzy spadkobierców o postępowaniu skarbowym, uniemożliwiło przedstawienie dowodów przeciwnych twierdzeniom spadkobierców, w tym decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego z 18 listopada 2010r. o zabezpieczeniu.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą przesłanki do wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Olsztynie z 17 grudnia 2014r. w sprawie I Ns 1123/14. Z treści zaskarżonego orzeczenia Sądu Rejonowego, który częściowo oddalił skargę o wznowienie postępowania można wywnioskować, że Sąd Rejonowy również uznał za zasadne wznowienie postępowania w powyższej sprawie i konieczność zawiadomienia Skarbu Państwa – Urzędu Skarbowego o toczącym się postępowaniu spadkowym.

Ze względu na to, że postępowanie ze skargi o wznowienie pod względem funkcjonalnym i materialnym jest kontynuacją poprzedniego postępowania, to wznowienie postępowania oznacza niejako powrót do tej fazy postępowania. Sprawa rozpoznawana jest na nowo.

Dlatego Sąd w niniejszej sprawie, po wznowieniu postępowania w sprawie I Ns 1123/14, rozstrzygał o zasadności wniosku A. B. z 22 października 2014r. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu spadku wprost z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku po W. D. z dobrodziejstwem inwentarza. Podstawą tego wniosku było powołanie się spadkobierców na istotny błąd, którym dotknięte było ich oświadczenie z 29 października 2009 r. o przyjęciu spadku po W. D. wprost. Uczestnicy podali, że na dzień składania oświadczenia o przyjęciu spadku wprost nie mieli wiedzy, że spadkodawca posiada zobowiązania podatkowe. Dopiero 23 stycznia 2014r. Naczelnik Urzędu Skarbowego w O. wydał decyzję określającą zobowiązania podatkowe z tytułu działalności gospodarczej prowadzonej przez spadkodawcę. Powołali się przy tym na zaświadczenia o niezaleganiu w podatkach.

Zgodnie z art. 1019 k.c. w zw. z art. 88 k.c. spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku złożonego pod wpływem błędu, jeżeli błąd dotyczył treści oświadczenia i był istotny - przed upływem roku od jego wykrycia. Termin do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli wynosi zawsze rok. Zgodnie z art. 88 § 1 k.c. uprawnienie do uchylenia się wygasa w razie błędu z upływem roku od jego wykrycia, czyli uzyskania przez błędzącego pozytywnej wiedzy co do rzeczywistego stanu rzeczy w zakresie okoliczności decydujących o wadzie oświadczenia woli.

Aby błąd spadkobiercy był błędem istotnym (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 2 k.c.), należy wykazać, że spadkobierca nie miał wiedzy o długach spadkowych mimo powziętych przez niego odpowiednich, możliwych działań zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku, czy spadkobiercy mieli realną możliwość uzyskania informacji o zadłużeniu spadkodawcy i za pomocą jakich dostępnych dla nich działań.

Błędem prawnie doniosłym nie jest nieznanomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego majątku spadkowego. O błędzie co do przedmiotu spadku można mówić wtedy, gdy brak wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego nie jest wynikiem braku staranności spadkobiercy, czy też, mówiąc inaczej, jest on usprawiedliwiony okolicznościami sprawy. Poprzestanie na pozbawionym konkretnych podstaw przypuszczeniu, dotyczącym stanu majątku spadkowego, nie może być uznane za błąd istotny, lecz za lekkomyślność, która nie stanowi podstawy uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia (niezłożenia oświadczenia) woli na podstawie przepisów o wadach oświadczenia woli

(postanowienie SN z 30.11.2017 r., IV CSK 28/17, LEX nr 2439125; zob. też postanowienie SN z 29.11.2012 r., II CSK 171/12, LEX nr 1294475).

W ocenie Sądu Okręgowego, analizując zebrany w sprawie materiał dowodowy, należało stwierdzić, że spadkobiercy nie dochowali terminu zawitego do uchylenia się od skutków prawnych oświadczeń o przyjęciu spadku wprost, złożonych 29 października 2009r.

Zdaniem Sądu Odwoławczego spadkobiercy mieli świadomość długów obciążających spadek wcześniej niż w 2014r., tj. przed wydaniem decyzji z 23 stycznia 2014r. ustalającej wysokość zobowiązania podatkowego. Uczestnicy sprawy, której dotyczy niniejsza skarga, uzasadniając swoje twierdzenia oparli się wyłącznie na zaświadczeniach o niezaleganiu z zobowiązaniami podatkowymi i decyzji o ustaleniu wysokości zobowiązań podatkowych. Pominęli przy tym zupełnie decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego o zabezpieczeniu z 18 listopada 2010r. oraz utrzymującą ją w mocy decyzję Dyrektora Izby Skarbowej z 11 marca 2011r. (k.116).

Przedłożone przez spadkobierców zaświadczenia o niezaleganiu w podatkach nie podważają słuszności stanowiska o posiadanej przez nich wiedzy o długach obciążających spadek jeszcze przed 2014r. Zaświadczenie z 7 grudnia 2010r. dotyczy spółki cywilnej, którą tworzyli B. D., A. D. i D. D. i wobec tej spółki, w tym składzie nie ujawniono zaległości podatkowych, a nie wobec W. D.. Pozostałe zaświadczenia dotyczą W. D. i dotyczą lat 2009, 2008, 2006. Zaświadczenia te wskazywały jedynie, że na podstawie złożonych deklaracji podatkowych nie występują zaległości. Nie dowodzą, że deklaracje zostały prawidłowo złożone i zawierają wszystkie rozliczenia i zobowiązania i czy podatnik wykazał wszystkie zobowiązania podatkowe, czy nie, chociaż miał taki obowiązek.

I o ile można ewentualnie przychylić się do stanowiska spadkobierców, że w dniu 29 października 2009r. składając oświadczenia o przyjęciu spadku wprost, mogli nie wiedzieć o wysokości zadłużeń podatkowych, to sytuację całkowicie odmieniła decyzja Naczelnika Urzędu Skarbowego z 18 listopada 2010r. o zabezpieczeniu na majątku Hurtowni (...) s.c. B. D., A. D. i D. D., która wprost wskazywała w tytule spadkobierców jako następców prawnych zmarłego W. D., określała przewidywane zobowiązanie podatkowe związane z nieprawidłowościami w płaceniu podatku przez W. D. w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą i wskazując przybliżoną wysokość 1.134.894 zł. Z uzasadnienia tej decyzji jednoznacznie wynikało, że zobowiązania dotyczą działalności gospodarczej prowadzonej przez W. D., za 2008r., za który stwierdzono nieprawidłowości w rozliczaniu podatku Vat. Uzasadnienie decyzji nie stwarzało żadnych wątpliwości. Nawet przyjmując za uczestniczką B. D., która na terminie rozprawy apelacyjnej podała, że jak otrzymała tę decyzję to myślała, że to był błąd, to kolejna decyzja usunęła wątpliwości. W odwołaniu od powyższej decyzji Naczelnika, w której spadkobiercy sami podnieśli kwestie następstwa prawnego po W. D., nie zaprzeczyli że zadłużenia nie ma, tylko, że oni nie ponoszą za nie odpowiedzialności. Natomiast Dyrektor Izby Skarbowej decyzją z 11 marca 2011r. utrzymał zaskarżoną decyzję w mocy i bardzo dokładnie w uzasadnieniu opisał stan faktyczny, przeprowadzone kontrole, wymagalne zobowiązania i następstwo prawne spadkobierców. Nie ulega żadnym wątpliwości, że najpóźniej w tym momencie uczestnicy mieli pełną świadomość zobowiązań obciążających spadkodawcę. Decyzja została doręczona 14 marca 2011r. Już w tym czasie toczyło się postępowanie kontroli skarbowej, wszczęte 10 maja 2010r., pracownicy hurtowni byli przesłuchiwani w charakterze świadków, a spadkobiercy składali uwagi do protokołów kontroli. Gdyby uczestnicy zachowali minimum staranności, to już wówczas mogli złożyć wniosek o uchylenie się od skutków prawnych złożonego oświadczenia, a rozstrzygnięcie mogło być odmienne od obecnego.

Sąd Okręgowy zauważa także, że Sąd Rejonowy w pisemnych rozważaniach również stwierdził, że uczestnicy mogli mieć wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątku spadkowego oraz, że spadkobiercy, gdy nie mają pełnej świadomości o stanie majątkowym spadkodawcy, dla bezpieczeństwa składają oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. W niniejszej sprawie stan faktyczny, zarysowany wydaną ostateczną i prawomocną decyzją o zabezpieczeniu, dawał pewność, że spadek jest obciążony długami. Mimo to, od otrzymania tej decyzji spadkobiercy czekali jeszcze 3 lata ze złożeniem wniosku, co w ocenie Sądu Okręgowego doprowadziło do wygaśnięcia uprawnienia uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu spadku wprost.

Decyzja zabezpieczająca z dnia 18 listopada 2010 r. powinna stanowić dla wnioskodawców asumpt do zweryfikowania rzeczywistej sytuacji podatkowej spółki i podjęcia już wtedy działań zmierzających do uchylenia się od skutków oświadczeń złożonych przed notariuszem, niezależnie od zaświadczeń, z których wynikało, że W. D. nie posiadał zaległości podatkowych.

Była to data, w której spadkobiercy przy dołożeniu należytej staranności powinni mieć i mieli obiektywną możliwość powzięcia wiadomości o swoim błędzie co do stanu finansowego W. D. w dacie jego śmierci i stanu masy spadkowej po nim pozostałej.

Wnioskodawczyni i uczestnicy zatem składając wniosek 22 października 2014r. nie zachowali rocznego terminu do uchylenia się od skutków prawnych złożonego oświadczenia o przyjęciu spadku wprost. Skutkiem czego postanowienie z 17 grudnia 2014r. w sprawie I Ns 1123/14 podlegało na podstawie art. 412 § 2 k.c. w zw. z 1019 k.c. zmianie, a ich wnioski o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych oświadczeń o przyjęciu spadku po W. D. wprost oraz o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza oddaleniu, zaś wniosek o stwierdzenie nabycia spadku odrzucony wobec występującego w obrocie prawnym aktu poświadczenia dziedziczenia po W. D.. Powyższe oznacza, że jedynym obowiązującym orzeczeniem spadkowym jest akt poświadczenia dziedziczenia z 29 października 2009r.

Mając zatem na uwadze przytoczone wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. zmienił zaskarżone orzeczenie Sądu Rejonowego i orzekł, jak w sentencji postanowienia.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., ustalając, że skarżący i uczestnicy ponoszą we własnym zakresie koszty postępowania apelacyjnego związane ze swym udziałem w sprawie, przyjmując, że nie zachodzą żadne szczególne okoliczności uzasadniające odstępianie od tej ogólnej zasady obowiązującej w postępowaniu nieprocesowym.

Bożena Charukiewicz